

בשיעור בנושא
זה מפי המחבר

להערות, הארות והוספות על העניינים הנכתבים בעלון,
לתרומות והצעות ולקבלת
הגליון במייל ניתן לשנות למשה קליין: חגי 8, ב"ב
פקס: 03-5668468 טל': 052-7134545
yomam24@gmail.com

לעילוי נשמת
אסתר קליין בת מנחם דב
נפטרה בי"א אלול תשע"ד
ת.צ.ב.ה.

חוקי סדום

פרשת שופטים

מינוי דיינים כנגד חטאת סדום

"שופטים ושוטרים תתן לך" איתא בספרי "כדאי הוא מינוי הדיינים הכשרים להחיות את ישראל ולהושיבן על אדמתן". ובהקדמתו לשב שמעתתא תמה הקצוה"ח, מה המעלה במינוי הדיינים בפני עצמו, והרי זה רק "אמצעי", והעיקר הוא שישמעו להם ולא נסור ימין ושמאל מפסקם, וא"כ למה עצם "מינוי הדיינים" מספיק בשביל שעמ"י יזכה לחיות בא"י?

וכתב הקצוה"ח לתרץ קושיה זו, ע"י קושיה אחרת שהקשה אחד הקדמונים בספרו "עקדת יצחק" (שער כ' בפר' וירא): "מה נשתנו אנשי סדום מאנשי הגבעה", כלומר, שבסוף ספר שופטים (פרק יט) מסופר המקרה המזעזע של "פלגש בגבעה", ובפשט הפסוקים רואים ממש השוואה בין רשעותם של אנשי הגבעה – בני בנימין, לבין רשעותם של אנשי סדום (שבפר' וירא) שכמו בסדום רק לוט הכניס את המלאכים, כך "אנשי הגבעה" – אף אחד לא אסף את האורחים, ורק איש זר הכניס אותם, והגיעו "בני בליעל" וביקשו להתעלל באורחים, והמארח התחנן והסכים להוציא את בתו, והם סירבו וא"כ מדוע אנשי סדום נהרגו ונמחו מעל פני האדמה בגפרית ואש, למרות שבסדום לא הצליחו לחטוא, ובפלגש בגבעה התעללו בה עד שמתה מרוב הבעילות ולא רק שלא נענשו אלא עוד ישראל נענשו על ידם ומתו רבבות מישראל?

הגמ' (ע"ז סוף דף יח:): דורשת את הפס' הראשון בתהילים: "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים, ובדרך חטאים לא עמד", שמדובר על אברהם אבינו שלא הלך בעצת אנשי דור הפלגה – שרשעים היו, ובדרך חטאים לא עמד" – אלו אנשי סדום שהיו חטאים לד' מאד", וצריך להבין מה כוונת לשון הגמ' שסדום "חטאים" היו? ופירשו המפרשים שזה מלשון "החטיא את המטרה" שלא מקיים מה שצריך, וכמו שמפרש הגר"א את הפס' "לפתח חטאת רובץ" שנא' על היצר הרע, שכך דרכו להתחיל "מחטאת" כלומר שיחסיר מתפקידו ללמוד תורה, ואחרי שנכנס ב"פתח" כבר שולט על האדם וא"כ, "חטא" זה הדרגה הכי קלה שהרי יש חטא – עוון – ופשע, וא"כ מדוע אנשי סדום שרק היו "חטאים" קיבלו עונש מוות ודור הפלגה שהיו יותר גרועים – "רשעים" קיבלו רק פיזור ובלבול שפה?

לעלונים נוספים
ובהם נהגה
כי הם חיינו ואורך ימינו

לעלונים נוספים
נה עולמו
בשעה אחת

ויותר מזה מצינו בנביא יחזקאל שנשמדו כי ביטלו הצדקות שנא' "יד עני ואביון לא החזיקה" וכל המקור של הדין "כופין על מדת סדום" י"א שהוא מהפס' "ועשית הישר והטוב" (רמב"ן) או מדין "ואהבת לרעך כמוך" (כסף הקדשים), וא"כ רק "ביטלו עשה" ולמה כ"כ נענשו? והרי רק אמרו "שלי שליך שלך", ולפי ת"ק זה מידה בינונית, ורק לי"א זה מידת סדום, וכי על מידה בינונית מגיע עונש מוות? ואמנם לכאורה יש סתירה לכל הנ"ל כי בגמ' בסנהדרין קט: כתוב על עוולות נוראיות שעשו, שכשהיה מגיע אורח – היו שמים אותו על המטה אם היה יותר ארוך חותכים אותו, ואם היה יותר קצר – מושכים אותו, וכל עובר בדרך שלהם היו בועלים אותו להתעלל בו, והיה להם חוקים משונים – מי שיש לו שור, רועה את כל השוורים יום אחד, ומי שאין לו – רועה יומיים, ולא כתוב שהיו טפשים, א"כ מה ההגיון שיש בחוק הזה? ואסרו לתת צדקה, ואותה ריבה שבהיחבא היתה נותנת לעני, תפסו אותה ומרחו אותה בדבש עד שהדבורים הרגו אותה. ואיך זה מסתדר עם כל הנ"ל שבסה"כ "יד עני ואביון לא החזיקה"?

אלא שכ' רבינו יונה בשערי תשובה (ג, טו) שאע"פ שעשו "עלילות נשחתות" בכ"ז רעתם² הבסיסית היתה שלא רצו שאחרים יהנו מהם ואמרו "שלי שלי", אלא, שיש שני כללים בסיסיים בכוחות הנפש – א. כל אדם רוצה להאמין שהוא אדם טוב, ב. אדם לא רוצה להשתנות, כי זה קשה, ונוח לו להשאר במלומדה שהתרגל אליה "וחזקה" היא מונח במקום שהיה, שאם נולד לאבא "צדוקי" או "נוצרי" נוח לו לשכנע את עצמו שכך האמת, ולא להשתנות, והרי בפרשת השבוע כתוב ש"שוחד" משפיע גם על "חכמים" וכ"ש שכל אדם משוחד להאמין שדרכו היא הנכונה, ולכן התורה מדגישה שופטים.. תתן לך בלשון יחיד, "ולא תקח שוחד", כי האדם צריך להתעלות מעל כוחות הנפש ולא לנטות אחרי השוחד, ולשים לו "שופטים" שהם הרבנים, שידריכו אותו כיצד להתעלות בדרך הישרה.

והנה, בחודש אלול נוהגים עמ"י ללמוד בספרי מוסר – מסילת ישרים, שערי תשובה, חובת הלבבות, אורחות צדיקים... וכולם מכוונים לשני מטרות כנגד טבעי האדם הנ"ל – כלומר – קודם כל תפסיק לחשוב שאתה "בסדר", כמו שכ' הגר"א עה"פ במשלי (טח), "הוכח לחכם ויאהבך", שהחכם רוצה שיגידו לו במה הוא לא בסדר, כמו שאשה משתמשת במראה שמגדילה את הפגמים כדי שתוכל להסיר כל פגם קטן ולהתייפות, כך החכם רוצה "תוכחות" כדי שידע מה לתקן. והמטרה השנייה של ספרי המוסר היא להשפיע על האדם להשתנות, ולמלא את תפקידו להיות "הולך" מדרגה לדרגה. ואנשי סדום לא פתחו באלול אפילו לא ספר מוסר אחד, וכאמור יש להם "בעיה קטנה" שלא רצו לעשות חסד, ומצד שני, אברהם מלמד בעולם אידיאלים של הכנסת אורחים וחסד.. ומיד מתעורר בלבם ספק – וכי אנחנו לא טובים? ולהשתנות לא רצו, וא"כ "בחשבון לוגי" יוצא בהכרח ש"הפתרון היחיד לבעיה" זה לבנות תאוריה: שאסור לתת צדקה! – וכי נגדל פה דור של פרזיטים שיפתחו מידות רעות של ניצול אנשים שעובדים קשה – זה לא מוסרי, וע"כ עשו חוקים – וכתבו אותם בספר החוקים – שיענש האורח שעבר על "ניצול" של אדם שטרם לעבוד על האוכל הזה, ואם אין לך "שור" מסתמא גם אין לך שדה לחרוש סימן שאתה סתם בטלן שלא עובד וא"כ תיענש³ לשמור יומיים על כל השוורים, ומי שנתנה צדקה תיענש במריחת הדבש. ואם רק היו מתקנים את שורש בעייתם לא היו מגיעים לעוולות מושחתות אלו, וכמו בן סורר ומורה אם היה מתקן את התאווה לבשר ויין לא היה מגיע ל"סופו מלסטם את הבריות"...

וכאן נתחיל להבין את החילוק בין אנשי הגבעה לאנשי סדום – "אנשי הגבעה" היו בני בליעל – לשם תאוה, אבל אנשי סדום עשו הכל כחוק, כעונש 'לאנשים לא מוסריים שעושים חסד', והם אחזו בקיצוניות – שהם הכי מוסריים בעולם, וכמו שהנאצים ימ"ש היו בטוחים שעושים טובה לאנושות.

וכמו ר"ע שכשהיה ע"ה אמר מי יתן לי ת"ח ואנשכהו כחמור, אמרו לו תלמידיו, רבינו, אמור ככלב, אמר להם, כלב לא שובר את העצם אבל חמור שובר את העצם (פסחים מט:); ושואלים תוס' (בכתובות סב:); איך זה מתיישב עם הגמ' בכתובות סב: שרחל ראתה שר"ע היה "צנוע ומעלי", ומתריצים תוס' שם שר"ע לא היה סתם רשע אלא בער בו כאש קיום המצוות, כמו שאומר הגר"א ש"ע"ה הוא מי שמקיים את כל המצוות ורק לא לומד תורה, כי כל המצוות מגיעות מהארץ – לולב, תפילין וכו', אבל "תורה, מן השמים", ולכן בשעת הוצאתו להורג של ר"ע אמר כל ימי הייתי מצטער על פס' זה – בכל נפשך – אפי' נוטל את נפשך – ומשמע שהיה מצטער גם בזמן שהיה ע"ה, כי היה מקיים במסירות נפש את כל המצוות והיה בעל מידות טובות, ואומר תוס' שראה שת"ח מתרחקים מהם (והם עשו זאת כי יש הלכה – בגדי ע"ה מדרס לפרושים – כדי שיתרחקו ולא ילמדו ממעשיהם), וסבר, – האם לא מספיק שאנחנו "מחזיקים" אתכם, ואתם עוד מתגאים עלינו, ואולי בגלל זה אמר "חמור" שסוחב, שהרי אם קיים את כל המצוות, מסתמא קיים גם מעשר כספים, וכ' בשו"ע שהמעולה ביותר לתת לת"ח שלומד, ולכן הרגיש – אני "סוחב" אתכם ואתם עוד מתגאים עלינו – זה לא צודק, כך לא מתנהגים! וע"כ רצה לנשוך כחמור, ורחל ראתה את כח האמת שבווערת בו, וידעה שתצליח לכוון זאת למקום הנכון, כפי שבאמת קרה בסוף.

והנה, באלול תוקעים כל יום בשופר, וברמב"ם (הל' תשובה פ"ג ה"ד) כתב שרמזו יש בו, כלומר, עורו ישנים משנתכם, ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, והפשו במעשיכם, וחזרו בתשובה, וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן, ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותכם, והיטיבו דרככם ומעלליכם". והמטרה של "זכרו בוראכם אלו השוכחים", יש בה הרבה דרגות, אחד "חולם" באמצע תפילת שמונה עשרה לרגע, כלומר "שוכח" שעומד לפני המלך, אחד עובד כל הזמן בלי להשאיר זמן לקביעות ללימוד, כי "שכח" מי המפרנס. ועל מי שלא מעניין אותו ולא שומע את מה שהשופר צועק, כתוב בפר' נצבים (כט, יח):

¹ וע"ע ברש"י בכתובות קג. "מדת סדום" זה נהנה וזה לא חסר לא היו עושים טובה.

² וכן כ' בס' יינה של תורה באבות בשם הסבא מסלבודקא.

³ כן כ' באורח ישרים ד"ה אמר, ובאמרי צבי ד"ה ובהא.

⁴ ופי' המהרש"א שהכוונה שהיו לו מידות טובות והיה נוח לבריות, וכן בגמ' בשבת (קכז:); באדם אחד שעבד שלוש שנים ולא קיבל שכרו ולימד על בעל הבית כף זכות, ואדם זה היה ר"ע בזמן שהיה ע"ה (שאלתות דרב אחאי פר' שמות, שאילתא מ' ד"ה שאילתא דאסיר).

"והתברך בלבבו לאמור שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך.. לא יאבה ה' סלוח לו כי אז יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא, ורבעה בו כל האלה הכתובה בספר הזה, ומחה ה' את שמו מתחת השמים, והבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישראל... גפרית ומלח שרפה כל ארצה... כמהפכת סדום ועמורה... אשר הפך ה' באפו ובחמתו". ולכאורה קשה מה הקשר לסדום? אלא שכמו שסדום לא רצו להשתנות, כן אדם זה לא רוצה להשתנות ואע"פ שדור הפלגה היו יותר רשעים מאנשי סדום, אבל אנשי סדום כתבו זאת בספר החוקים, ולכן אין סיכוי שיום אחד יחזרו בתשובה כי כשירצו "להיות טובים" יפתחו את ספר החוקים שכתבו, ש"טוב" זה לא לעשות חסד, וא"כ "העסק אבוד", אבל מי שבספריה שלו יש ש"ס ופוסקים וספרי מוסר, יש סיכוי שיום אחד יפתח אותם, וסיכוי קטן כזה, מספיק להצדיק את זכות קיומם.

כמו שנח נצטווה לבנות תיבה באורך 300 אמה וכו' ומקשה הרמב"ן, שהרי כל החיות בעולם לא נכנסו ב-300 אמה, אלא שהיה נס, ואם היה נס, למה לא מספיק שיבנה "מטר על מטר", אלא רצה הקב"ה דווקא שיקח 120 שנה, כדי שישאלו אותו למה בונה, ויגיד שיהיה מבוך, ואולי יחזרו בתשובה... ורואים שהקב"ה משאיר אנשים שמוגיע להם מיתה כי יכולים לחזור בתשובה, אבל לסדום אין תקוה, שאם ישאלו את הזקנים והשופטים מה לעשות טוב – יגידו להם שאסור לעשות חסד⁵ וכו'...

ועפ"י? מבאר הקצוה"ח את כוונת הספרי: "כדאי הוא מינוי הדיינים להחיות את ישראל ולהושיבם באדמתם", כי כשיש לנו לפחות אידאלים טובים, ורבנים ודיינים צדיקים, שהרי צריך שיהיה לכל עיר רב, ולכל קהילה ובית כנסת צריך שיהיה רב, וכל משפחה צריכה לדעת שלאבא יש רב שהוא "הרב שלו", ולכל אדם פרטי נא' "עשה לך רב", כי עצם מינוי הדיינים – הרבנים נותן לנו סיכוי שנתקדם ונקיים, כי אנו יודעים ששם האמת, וזה השאיפה, ואף על פי שאנחנו לא תמיד עומדים בזה. ולכן כ' בחינוך על הפרשה שלנו – במצוה תצו, שבכל דור ודור עד סוף כל הדורות יהיה חכמים גדולים שעמלו ימים ולילות בתורה ואליהם צריכים לשמוע (כדאי לראות שם עוד דברים נפלאים, ואכמ"ל) אבל לסדום לא היה את זה, ואילו בני בנימין, אף שהיו רשעים, אבל ידעו בתוך ליבם שהאמת אצל הרבנים.

ובזה יובן פרשת זמרי ופנחס, כי לא מובן אם לזמרי יש יצר הרע, שיעשה עבירותיו בסתר, ואיך ראש שבט מתבזה לעיני משה ולעיני אהל מועד? אלא אומר ר' יוסף חיים זוננפלד, שכתוב שכשרצו לחטוא עם בנות מואב, היו אומרים, תעבדו קודם ע"ז, וכך נכשלו בשתי עבירות, אמר זמרי במקום שיחטאו בשתי עבירות, אנחנו נביא אלינו את בנות מואב ונכשיר אותם, ובכך נציל את עבירת הע"ז, וא"כ עשה חשבון נכון, ולמה "פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתו ולא כילתי את בני"י" וכליון פי' שכולם היו מתים בין רגע ואפי' לא היתה הזדמנות למשה להתפלל כמו שקרה בחטא העגל. וקשה, למה זה יותר חמור מכל העבירות שהיו במדבר? אלא שזמרי רצה להכניס לספר החוקים שזנות עם מואב מותרת, וכשהחטא נמצא בספר, או בדעתם של המנהיגים כגון זמרי – דינם כמו סדום שאין סיכוי לתקומה, ועדיף עוון יותר גדול ורק שישאר בגדר של "יחידים פורקי עול", מאשר נשנה את התורה הקדושה, או שהרבנים והגדולים יסכימו לחטא ואפי' קטן, ואפי' לבטל צדקה וחסד, כמו בסדום.

והנה, הגמ' בשבת (קח:): אומרת, שים המלח נקרא "ים של סדום", והענין הוא שכל הימים מקבלים ונותנים, וגם הכינרת מקבלת מהירדן מלמעלה ונותנת לירדן מתחתיה, רק ים המלח מקבל, אבל לא נותן לאף אחד. הוא מעדיף שהמים יתאדו, והעיקר שלא יקבל אחר, ואפי' דגים אין בו שלא יהנו ממנו.

ואנחנו מצוים להדבק במידותיו של הקב"ה שדרכו להיטיב, ויה"ר שנזכה להתקרב לטוב הזה ונכתב ונחתם לחיים טובים!

⁵ ואילו אברהם מלמד לבניו ובני ביתו לעשות צדקה ומשפט, והצדקה היא בחוקים, ואצלנו, "כופין על מדת סדום" זה ההלכה. ומעניין, שפס' זה הוא בדיוק לפני "זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד" (וירא פרק יח פס' כ').